

Jacek Gyurkovich*

Współczesne interpretacje klimatu miejsca

Contemporary interpretations of the atmosphere of a place

Słowa kluczowe: centrum Gdańska, nowa architektura mieszkaniowa, historyczny kontekst

Key words: Gdańsk city centre, new residential architecture, historical context

II wojna światowa spowodowała duże zniszczenia miast polskich, głównie na obecnych ziemiach zachodnich i północnych. Zrujnowany kraj stanął przed problemem odbudowy. Metody i sposoby tej odbudowy były różne. W wielu, zwłaszcza średnich i mniejszych miastach wybierano proste geometryczne formy modernistyczne, które mogły zapewnić szybką realizację brakujących mieszkań dla ludności. Centrum historycznego miasta w Gdańsku zostało potraktowane odmiennie, w sposób szczególny i indywidualny.

Działania aliantów w latach 1942–1944 nie spowodowały większych uszkodzeń w strukturze architektonicznej Gdańska. Dopiero systematyczne naloty bombowców z ostrzałem artyleryjskim lotnictwa Armii Czerwonej po 9 marca 1945 roku spowodowały poważne zniszczenia Śródmieścia, w tym Głównego Miasta. Potem Rosjanie podpalali budynki mieszkalne, a drewniane więźby dachów powodowały, że pożary przenosiły się na sąsiednie kamienice. Płonęły całe kwartały gęsto zabudowanego śródmieścia, a brak wody z uszkodzonych wodociągów uniemożliwiał gaszenie ognia. Zniszczenia historycznego centrum Gdańska były ogromne, choć źródła podają różne cyfry: w 80% (wg monografii *Miasta polskie w Tysiącleciu*), natomiast gdzie indziej spotkamy 95% (wg Wernera Hewelta, *Danzig – ein europäisches Kulturdenkmal*)¹. Wszyscy jednak są zgodni, że obiekty monumentalne mniej ucierpiały niż kamienice mieszczan, choć niezabezpieczone stojące ściany lub ich fragmenty upadały, także w czasie silnych wiatrów jesieni 1945 roku.

Dyskusja, w jaki sposób odbudować miasto, trwała po zakończeniu wojny przez kilka lat. Spory dotyczące zupełnie przeciwstawnych koncepcji toczyły się pomię-

The Second World War caused significant damage to Polish cities, primarily in what are currently its western and northern lands. The ruined country faced the problem of reconstruction. The methods and manners of this reconstruction were varied. In many, particularly medium-sized and small cities, simple geometric modernist forms that could enable the rapid construction of housing for the populace – of which there was a shortage of – were chosen. The centre of the historical city in Gdańsk was treated differently, in a peculiar and individual manner.

The actions of the Allies in the years 1942–1944 did not cause any major damage to the architectural structure of Gdańsk. It was only the systematic bombings along with artillery barrages by the Red Army after the 9th of March 1945 that caused significant damage to the downtown area, including Głównie Miasto (Main Town – transl. note). The Russians would later set fire to residential buildings and the timber roof trusses caused the fires to spread to neighbouring townhouses. Entire urban blocks of the city's densely built-up downtown were ablaze, while a lack of water from the damaged water distribution system made putting it out impossible. The damage to the historical centre of Gdańsk was immense, although sources provide varying numbers: 80% (according to the monograph *Miasta polskie w Tysiącleciu*), while in other sources we can come across 95% (according to Werner Hewelt *Danzig – ein europäisches Kulturdenkmal*)¹. Nevertheless the general consensus was that monumental structures suffered less than the townhouses of the burghers, although unsecured walls or their fragments did collapse, including during the strong winds of the autumn of 1945.

* Instytut Projektowania Urbanistycznego, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska

* *Institute of Urban Design, Faculty of Architecture, Cracow University of Technology*

Cytowanie / Citation: Gyurkovich J. Contemporary interpretations of the atmosphere of a place. *Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation* 2018;55:96-104

Otrzymano / Received: 29.08.2018 • **Zaakceptowano / Accepted:** 15.09.2018

doi:10.17425/WK55PLACE

Praca dopuszczona do druku po recenzjach

Article accepted for publishing after reviews

dzy zwolennikami odbudowy i rekonstrukcji a autorami pomysłów, by centrum miasta przenieść do Wrzeszcza bądź Nowego Portu, a w miejscu dawnego Głównego Miasta zbudować „nowoczesną” dzielnicę, niszcząc szerokimi arteriami historyczny układ urbanistyczny². Do dyskusji włączył się Generalny Konserwator Zabytków Polski, profesor Jan Zachwatowicz, który po konsultacjach z władzami państwowymi podjął w 1948 roku decyzję o odbudowie Śródmieścia z ograniczoną rekonstrukcją Głównego Miasta³. Równocześnie podjęto decyzję, że zarówno Stare Miasto, jak i Stare Przedmieście nie mogą być poddane rekonstrukcji historycznej, bowiem w XIX wieku była tam wprowadzona wymiana większości zabudowy⁴. Szybko przystąpiono do odbudowy Głównego Miasta, którą ukończono w 1960 roku⁵.

Zdecydowano się na wprowadzenie takiej metody, że rekonstrukcji poddano przede wszystkim frontowe elewacje dłuższych ulic podłużnych Głównego Miasta, natomiast w ulicach poprzecznych wprowadzono budynki o bardziej uproszczonej formie. Wszystkie budynki mają proporcje nawiązujące do historycznej zabudowy – są wąskie, wysokie, cztero- lub pięciokondygnacyjne z dwuspadowymi dachami. Miały one przypominać domy hanzeatyckie, bowiem Gdańsk od czasów średniowiecznych był członkiem Hanzy⁶.

Przy odbudowie Nowego Miasta przyjęto zasadę, że poddano rekonstrukcji elewacje zewnętrzne, lecz wewnątrz budynków wprowadzono nowoczesne rozplanowanie mieszkań. Odtworzono historyczny układ urbanistyczny, ale wewnątrz kwartałów blokowych zaniechano odbudowy budynków oficynowych, aby stworzyć lepsze nasłonecznienie mieszkań w budynkach frontowych. Szerokie obszerne przestrzenie wewnątrz kwartałów wypełniono rekreacyjną zielenią, sytuując wśród niej żłobki, przedszkola, place zabaw dla dzieci. Przy podłużnych reprezentacyjnych ulicach odtworzono historyczne przedproża, a elewacje ozdobiło bogatymi detalami rzeźbiarskimi i polichromią. Wielekroć wstawiano wyciągnięte z gruzów fragmenty portali czy obramienia otworów okiennych lub dekoracyjnych gzymsów, rzeźbiarskie detale przedproży. Odtworzono salon miasta, jaki zawsze stanowiła ulica Długa, Długi Targ z Drogą Królewską Głównego Miasta w Gdańsku, z ratuszem, Dworem Artusa, posągami Neptuna. Nastrój miasta, powszechnie akceptowany przez mieszkańców i turystów, przetrwał w nowych murach kamienic przy ulicach Mariackiej, Pivnej, Chlebnickiej, Długiej, Ogarnej, Straganiarskiej.

Do dzisiaj wśród konserwatorów i historyków sztuki trwa spór o to, czy odbudowane w latach 50.–60. XX wieku obiekty Głównego Miasta powinny być poddane rekonstrukcji w oparciu o uratowane fragmenty ruin oraz tylko częściowo zachowane ikonografie i zdjęcia oraz inwentaryzacje. Specjaliści zdają sobie sprawę, że nie jest to wierna rekonstrukcja stanu przedwojennego, bowiem zmieniono wiele detali i polichromii, aby ukazać Gdańsk, który historycznie był bardziej polski niż niemiecki⁷. Takie były decyzje polityczne. Jednak zwolennicy Karty Weneckiej uważają, że „...restaurowanie ustaje tam, gdzie

The discussion concerning how to rebuild the city lasted for a number of years after the war had ended. There were conflicts between completely opposite proposals, between the proponents of the rebuilding and reconstruction and ideas to have the city's centre relocated to Wrzeszcz or Nowy Port and build a “modern” district in place of what was left of Głównie Miasto, destroying the historical urban layout by building broad arterials². The General Conservator of Historical Monuments of Poland, professor Jan Zachwatowicz, also joined the discussion and, after consulting with the state government, made the decision to rebuild the Old Town with a limited reconstruction of Głównie Miasto in 1948³. Simultaneously, a decision was made to have both the Old Town and Stare Przedmieście not to be subjected to historical reconstruction, as replacement of most of the buildings was being conducted there already in the nineteenth century⁴. Work soon began on the reconstruction of Głównie Miasto and was finished in 1960⁵.

It was decided to introduce a method of primarily reconstructing the frontal façades of the longer,

Ryc. 1. Apartamentowiec Symfonia Residence i Hotel Hilton nad Motławą, fot. Jacek Gyurkovich

Fig. 1. Symfonia Residence apartment building and the Hilton Hotel near the Motława River, phot. by Jacek Gyurkovich

Ryc. 2. Apartamentowiec Symfonia Residence, widok od Motławy – elewacja wschodnia, fot. Jacek Gyurkovich

Fig. 2. Symfonia Residence apartment building, view from the Motława River – eastern façade, phot. by Jacek Gyurkovich

Ryc. 3–4. Hotel Hilton nad Motławą – elewacja południowa i północna, fot. Jacek Gyurkovich

Fig. 3–4. The Hilton Hotel near the Motława River – southern and northern façade, phot. by Jacek Gyurkovich

zaczyna się domysł i poza tą granicą wszelkie uznane za nieodzowne prace... mają wywodzić się z kompozycji architektonicznej i nosić znamię naszych czasów...”. Wskazywane są jako zgodne z tą ideą rozwiązania bardziej schematyczne, uproszczone, tworzone w stylistyce współczesnej, zgodnej z okresem powstawania obiektów. Nadal krytykowane są działania z lat 1952–1956 np. przy ul. Szerokiej, gdzie linia zabudowy i szerokość działek nie odpowiadają pierwotnej parcelacji. Budynek przypomina blok z nałożonymi na zwieńczeniu szczytami, które sugerują historyczną zabudowę⁸.

Te spory dotyczą także najnowszych rozwiązań architektury⁹. Znany architekt z Warszawy Stefan Kuryłowicz w latach 2007–2010 w ważnym dla Głównego Miasta miejscu, bowiem w zakolu Motławy przy Targu Rybnym zrealizował hotel Hilton¹⁰. Duży obiekt pełni ważną rolę urbanistyczną, bo zamyka perspektywę rzeki i powoduje, że jest on dobrze eksponowany w widokach równo-

longitudinal streets of the Main City, while buildings that had a more simplified form were to be built along the perpendicular streets. All of the buildings feature proportions referring to historical buildings – they are narrow, tall, with four to five storeys and with gabled roofs. They were meant to resemble Hanseatic houses, as Gdańsk was a member city of Hansa since the Middle Ages⁶.

During the reconstruction of Nowe Miasto (New Town – transl. note), a principle of reconstructing external façades, but having the interiors of buildings feature modern apartment plans was adopted. The historical urban layout was recreated, however, construction of buildings at the backs of the plots was not performed in order to provide better insolation to the dwellings in the frontal buildings. The broad and expansive areas inside the urban blocks were filled with recreational greenery, placing daycares, kindergartens and playgrounds for children within them. Historical stoops were recreated along the long, representative streets, while façades were decorated with rich sculptural details and polychrome decorations. Fragments of portals, window framings, decorative parapets or the sculptural details of stoops that had been dug up from debris were often incorporated into them. The city’s salon, which has always been Długa Street, Długi Targ along with Droga Królewska of Głównie Miasto in Gdańsk with its town hall, the Court of Artus and the statue of Neptune were all recreated. The atmosphere of the city, broadly accepted by residents and tourists, has survived in the walls of the townhouses along Mariacka, Piwna, Chlebnicka, Długa, Ogarna and Straganiarska streets.

The discussion among conservators and arts historians whether the structures of Głównie Miasto that were rebuilt in the 1950’s and 1960’s should have been reconstructed on the basis of surviving ruin fragments or only partially preserved iconographies, photographs and building surveys is still ongoing. Specialists are aware that it is not a faithful reconstruction of the pre-war state as many details and polychrome decorations were altered in order to depict Gdańsk as historically more Polish than German⁷. Such were the political decisions of the time. However, proponents of the Venice charter believe that “...restoration ceases where supposition begins and beyond that line all work seen as necessary is to be derived from architectural composition and bear the mark of our times...”. Solutions that are more schematic, simplified, built using contemporary styles in accordance with the period of the construction of the buildings were pointed as concordant with this idea. The actions from the years 1952–1956 at, for instance, Szeroka Street, where the building line and the width of the plots do not correspond with the original parcelation, are still being criticised. The buildings resemble a block that has had gables affixed at its top and which are meant to suggest historical buildings⁸.

These disputes also focus on the latest architectural solutions⁹. The well-known Warsaw architect Stefan

część z obydwu brzegów. Fasady budynku zostały wykończone nowoczesnymi materiałami i przedstawiają współczesną stylistykę, którą można zakwalifikować do „nowego modernizmu”, choć widoczne są wyraźne odwołania do tradycji miejsca i kontekstu. Zaproponowana przez projektanta architektura jest atrakcyjna, zwłaszcza szeroka elewacja od południa – od strony Motławy, która jest rozedrgana, bogata w wystające z przezroczystego szkła wykusze, duże pionowe okna, szklane balustrady balkonów, poprzecinane modułami pełnych ścian, wykończonych szarym bazaltem lub dwoma rodzajami czerwonej, ręcznie wyrabianej cegły. Hotel jest obiektem dużym, zajmuje cały kwartał. W strukturze budynku pokazano dawny podział parcelacyjny działek, sugerujący rozbicie sześciokondygnacyjnej bryły na pojedyncze kamieniczki. Zwieńczono je w zróżnicowany sposób – na fragmentach dwukondygnacyjnym mansardowym szklanym dachem bądź płaskim przekryciem, bądź skośnymi dachami. Ostatnią kondygnację, na której umieszczono basen i kawiarnię, cofnięto, aby zmniejszyć kubaturę bryły. Z boku od strony ulicy Grodzkiej budynek staje się mniej ażurowy, wykończone kamieniem lub cegłą ściany stają się pełniejsze, masywniejsze, a cała elewacja sugeruje nadal podział na sześć poszczególnych kamienic przez wprowadzenie szczytowych dachów. Tylko w narożniku odnajdziemy podcięta od dołu kilkukondygnacyjną szklaną wieżyczkę, sugerującą, że kiedyś się tutaj znajdowała. Ten obiekt, o współczesnej autorskiej interpretacji gdańskich hanzeatyckich kamienic, wycofany został nieco do tyłu, aby na pierwszym planie eksponować od strony Targu Rybnego gotycką, wolnostojącą basztę Łabędź¹¹. Ceglana owalna baszta pochodzi z XVI wieku i stanowi najbardziej na północ wysunięty fragment fortyfikacji Głównego Miasta. Stała obok nieistniejącego już, zburzonego przez gdańszczan w 1454 roku zamku krzyżackiego. Zbudowano ją na fundamentach wzniesionej przez Krzyżaków w XIV wieku Baszty Rybackiej, którą później rozebrano.

Także nad nabrzeżem Motławy przy Targu Rybnym Stefan Kuryłowicz w tych samych niemal latach, bo 2008–2010 wznosił apartamentowiec Symfonia Residence¹². Zespół zawierający 12 apartamentów i dwa penthouse’y znajduje się około 250 m od hotelu Hilton w kierunku południowym. Architekt także tutaj stworzył iluzję sześciu pięciokondygnacyjnych kamienic, które usytuowano naprzeciw wyspy Ołowianka z nową Filharmonią Bałtycką wstawioną w dawną XIX-wieczną elektrownię¹³ oraz hotelem Królewskim ulokowanym w dawnym spichlerzu Królewskim¹⁴. Dwie kamieniczki zwieńczono płasko, a inne szczytowymi dwuspadowymi dachami. Ich odrębność podkreślono kompozycją elewacji od strony rzeki. Fasady budynków zakończonych trójkątnymi przeszklonymi szczytami przedstawiają grę plastyczną rozgrywaną na całych wysokościach kolejnych kondygnacji. Ta wyrafinowana kompozycja ukazuje wysokie szklane okna i loggie przeplatające się z pełnymi blendami, które czasami biegną pionowo przez wszystkie kondygnacje, a nieraz kończą się na stropach poszczególnych kondygnacji. Szachownica powierzchni

Kuryłowicz built the Hilton Hotel in the bend of the Motława River near Targ Rybny, an important place for Głównie Miasto, in the years 2007–2010¹⁰. The large structure performs an important urban-planning-related role, as it forms a culmination of the perspective of the river and causes it to be well-exposed in views from both shores simultaneously. The façades of the building were finished with modern materials and show a contemporary style, which can be classified as “new modernism”, although it features clear references to the tradition of the place and its context. The architecture proposed by the designer is attractive, particularly the wide façade from the south, from the side of the Motława River, which appears to be vibrant, rich with oriels out of translucent glass, large vertical windows, the glass railings of the balconies separated by modules of solid walls with a grey basalt finish and two types of red, handmade brick. The hotel is a large building, occupying an entire urban block. The former parcellation of the plot was shown within the structure of the building, suggesting a separation of the six-storey massing into individual townhouses. They were crowned in different ways – some fragments feature a two-storey mansard glass roof, a flat covering or gabled roofs. The final storey, which features a swimming pool and a cafe, was set back in order to limit the volume of the massing. From the side of Grodzka Street the building takes on a less openwork character, with the walls that have a stone or brick finish becoming fuller, more massive and the entire façade suggests a division into six individual townhouses by the introduction of gabled roofs. Only in the corner can we find an undercut, several-storeys-high glass tower that suggests that it was once located here. The structure, which features a contemporary and original interpretation of Gdańsk’s Hanseatic townhouses, was slightly set back in order to expose the gothic, freestanding Swan Tower from the side of Targ Rybny¹¹. The oval brick tower is dated to the sixteenth century and constitutes the northernmost element of the fortifications of Głównie Miasto. It stood near the currently non-existent castle of the Teutonic Order, which was demolished by Gdańsk’s residents in 1454. It was built on the foundations of Fishermen’s Tower, which was erected in the fourteenth century by the Teutonic Order and was later dismantled.

Stefan Kuryłowicz also erected the Symfonia Residence apartment building – similarly on the shore of the Motława River, near Targ Rybny – in practically the same period, in 2008–2010¹². The complex, featuring 12 apartments and two penthouses, is located around 250 m to the south of the Hilton Hotel. Here the architect also created an illusion of six five-storey townhouses, which were placed opposite Ołowianka Island along with the new Baltic Philharmonics building, placed on the site of the former nineteenth-century power plant¹³ along with the Królewski hotel, located in the former Royal Granary¹⁴. Two townhouses were crowned in a flat manner, while others—with gabled roofs. Their separateness was highlighted in the com-

pełnych i pustych operuje tradycyjnymi i równocześnie nowoczesnymi materiałami.

Dalej na południe, przy Rybackim Pobrzeżu, tuż przy historycznym zabytkowym Żurawiu na początku drugiej dekady XXI wieku zrealizowano kilka nowych kamieniczek o charakterystycznych wąskich proporcjach z trójkątnymi dwuspadowymi dachami. Mieszczą one Ośrodek Kultury Morskiej, który stanowi Oddział Centralnego Muzeum Morskiego. Na pierwszy rzut oka trudno się domyślić, że to nie są pojedyncze kamienice, że wewnątrz znajduje się muzeum. Realizacja została ukończona w 2012 roku, jest obszerna, bowiem jest dostępna zarówno od strony Motławy, jak i z drugiej strony od ulicy Tokarskiej 21–25. Autor, Mirosław Frąszczak wygrał otwarty konkurs architektoniczny w 2005 roku¹⁵. Zgodnie z decyzjami konserwatora została w elewacjach uwzględniona historyczna parcelacja działek, trójkątne dachy, które przykryto ceramiczną dachówką typu mnich i mniszka. Zwraca uwagę odmienna, zastosowana w elewacjach kompozycja formalna. Oprócz dwóch przeszklonych wielowarstwowym szkłem przezroczystym, które biegnie przez całą wysokość kamienic, pozostałe – budowane z ręcznie formowanej czerwonej cegły – stanowią perforowaną wąskimi otworami o wysokości całej kondygnacji zewnętrzną osłonę dwuwarstwową fasady. Wysokie pionowe otwory perforowanej ściany są puste, bo okna pojawiają się nieregularnie w głębi, w drugiej ścianie. Tworzy to ciekawą, budowaną światłem i cieniem kompozycję fasady. To współczesna, odmienna od spotykanej wcześniej interpretacja schematu średnio-wiecznej kamienicy hanzeatyckiej.

Na terenie śródmieścia Gdańska rosną i są projektowane coraz to nowe inwestycje. W ostatnich latach zaczęły na Wyspie Spichrzów pojawiać się nowe duże inwestycje wielorodzinnej zabudowy mieszkaniowej. Wyspa Spichrzów położona jest w centrum miasta tuż przy Głównym Mieście, pomiędzy Motławą a jej przekopem Nową Motławą. Od strony północnej sąsiaduje z wyspą Ołowianką. Liczne spichlerze i magazyny towarów powstawały na niej od XIII wieku, a w XVI wieku było ich na wyspie aż 340. W roku 1914 na wyspie znajdowało się 294 budynków, z czego 121 pełniło funkcję magazynów¹⁶. W 1945 roku, podobnie jak inne obszary centrum Gdańska, Wyspa Spichrzów została prawie zupełnie zniszczona przez naloty bombowców i ostrzeliwanie Armii Czerwonej. Ocalały tylko trzy spichlerze, po wojnie odbudowano osiemnaście, sytuując w niektórych także funkcje mieszkalne.

Prace teoretyczne, projekty, konkursy architektoniczne, międzynarodowe warsztaty projektowe oraz spory i dyskusje na temat zagospodarowania przestrzennego wyspy oraz wprowadzenia nań nowej zabudowy od lat podejmują tę problematykę. W tym, tak długim czasie zmieniały się style architektoniczne. Odrzucano nie tylko rekonstrukcje, ale także estetykę postmodernistyczną w sposób swobodny inspirowaną przeszłością i tradycją. Ale ze względu na wpisanie terenu do rejestru zabytków, nowa zabudowa musi uwzględniać *genius loci*. Ruiny na wyspie widoczne są do dzisiaj. Dopiero od niedawna

position of the façades from the side of the river. The façades of the buildings crowned with triangular glazed gables depict the visual game played across the entire elevations of the subsequent storeys. This sophisticated composition shows the tall glass windows and loggias interweaving with solid blinds, which at times run vertically across all of the storeys, and at times end at the floor slabs of individual ones. The chessboard-like grid of solid and empty surfaces operates with traditional and simultaneously modern materials.

Further to the south, near Rybackie Pobrzeże, right near the historical Crane building, a series of new townhouses with distinct, narrow proportions and triangular gabled roofs were built at the start of the second decade of the twenty-first century. They house the Maritime Culture Centre, which constitutes a Central Maritime Museum Branch. At first glance it is difficult to see that they are in fact not individual townhouses and that a museum is located inside. The project was completed in 2012 and is expansive, as it is accessible both from the side of the Motława River and from the side of 21–25 Tokarska Street. The author, Mirosław Frąszczak, won an open architectural competition in 2005¹⁵. In accordance with the conservator's decisions, the historical parcellation of the plots and the triangular roofs, which were covered with ceramic Monk and Nun roof tiles, had to be included in the project. The different formal composition used in the façades attracts attention. Apart from two façades glazed with multiple layers of translucent glass, which runs along the entire height of the townhouses, the remaining ones, built out of hand-formed red brick, constitute an external barrier for the twin-layer façade that is perforated with narrow openings the height of an entire storey. The tall vertical slits of the perforated wall are empty, as the windows appear irregularly—deeper in the second wall. This creates an interesting composition of the façade, built out of light and shadow. It is a contemporary interpretation of the scheme of the medieval Hanseatic townhouse, one that is different from the one we encountered before.

New and new construction projects are being built in Gdańsk's downtown area. In recent years new large multi-family residential projects have started to appear on Wyspa Spichrzów (Granary Isle in English – transl. note). Wyspa Spichrzów is located in the centre of the city right near Główne Miasto, between the Motława River and its channel, Nowa Motława. From the north it is located near Ołowianka Isle. Numerous granaries and storehouses were being built on it since the thirteenth century, reaching as many as 340 in the sixteenth century. In 1914 there were 294 buildings on the island, of which 121 were used as storehouses¹⁶. In 1945, similarly to other areas of Gdańsk's city centre, Wyspa Spichrzów was almost completely destroyed by bombings and artillery fire from the Red Army. Only three granaries survived, with eighteen being rebuilt after the war, with some of them featuring residential functions.

Ryc. 5–6. Zespół mieszkaniowy Aura-Gdańsk w południowej części Wyspy Spichrzów, fot. Jacek Gyurkovich

Fig. 5–6. The Aura-Gdańsk residential complex in the southern part of Wyspa Spichrzów, phot. by Jacek Gyurkovich

zaczęła pojawiać się nowa zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna, początkowo w części południowej Wyspy Spichrzów, a 19.03.2015 roku został rozstrzygnięty konkurs architektoniczny na zagospodarowanie jej północnego cypla.

W południowej części wyspy powstał od 2010 roku duży zespół zabudowy mieszkaniowej Aura-Gdańsk. Inwestycja została podzielona na dwa etapy i zakończenie realizacji planowane jest w 2019 roku. Autorami pierwszego etapu są Wojciech Górecki i Jacek Pleskacz z pracowni architektonicznej KIPP Projekt z Warszawy. Projekt drugiego etapu zabudowy przygotowała sopocka pracownia Architectonica¹⁷. Zaproponowano tutaj bryły wysokie na 8–9 kondygnacji, o szerokich trójkątnych kształtach, gdzie każde z mieszkań o powierzchni od 40 do 140 m² posiada balkon lub loggię. Nowe budynki swoją skalą i kształtem mogą kojarzyć się z dużymi spichlerzami, które przez wieki tutaj się znajdowały. Oddany do użytku w 2012 roku pierwszy budynek, który powstał przy ulicy Toruńskiej nad samym brzegiem Nowej Motławy, mógłby obejmować wielkością nawet trzy spichlerze¹⁸. Charakterystyczne dla tych kształtów jest zaokrąglone zwieńczenie trójkątnej szerokiej bryły.

W propozycjach zabudowy mieszkaniowej w części północnej wyspy, które są obecnie w realizacji, będą w elewacjach odwzorowane dawne podziały parcelacyj-

Ryc. 7–8. Ośrodek Kultury Morskiej przy Rybackim Pobrzeżu, fot. Jacek Gyurkovich

Fig. 7–8. Maritime Culture Centre near Rybackie Pobrzeże – phot. by Jacek Gyurkovich

Theoretical works, designs, architectural competitions, international design workshops, as well as disputes and discussions on the subject of the island's spatial development and introducing new buildings to it have been taking up this subject for years. Architectural styles changed during this long period of time. Not only reconstruction, but also the postmodernist aesthetic, loosely inspired by the past and tradition, was rejected. However, due to the area being included in the historical sites registry, new buildings must take into consideration its *genius loci*. The ruins on the island are visible to this day. New multi-family residential buildings have only recently started appearing on the island, initially in the southern part of Wyspa Spichrzów, and on the 19th of March 2015 an architectural competition for the development of its northern tip was concluded.

The large Aura-Gdańsk residential building complex has been under construction in the southern part of the island since 2010. The project has been divided into two stages and the completion of the whole is planned for 2019. The authors of the first stage are the members of the KIPP Projekt design studio from Warsaw – Wojciech Górecki and Jacek Pleskacz. The designers of the second stage of the complex are the members of the Architectonica studio from Sopot¹⁷.

ne, bowiem obszar wpisany jest do rejestru zabytków. Pracownia architektoniczna KD Kozikowski realizuje duży budynek mieszkalny nieopodal zabytkowego spichlerza Deo Gloria, który zostanie odrestaurowany i przeznaczony na funkcję hotelową, a zespół mieszkaniowy będzie jego tłem¹⁹.

Studio architektoniczne Kwadrat z Gdyni proponuje na wyspie kwartał kamienic Granaria²⁰, który będzie się składał z 636 mieszkań. Będą tu także znajdować się trzy hotele²¹. Zabudowa mieszkaniowa projektowana jest jako średnio wysoka, sięgająca do siedmiu kondygnacji nadziemnych. Interesująco wygląda projekt budynków mieszkalnych o dwuspadowych dachach i lekkich ażurowych elewacjach od strony rzeki. Nie spotkamy tutaj dosłownych cytatów z gdańskich historycznych kamienic, ale współczesną, formalną różnorodność budowaną z nowoczesnych materiałów. Pomiedzy budynkami architekci projektują zadaszenia, gdzie zostaną umieszczone funkcje handlowe, usługowe i gastronomiczne. Zabudowa powinna być ukończona w 2022 roku. Realizacja będzie się odbywać w kilku etapach. Obszar jest bardzo istotny dla tego rejonu miasta, ponieważ jest zlokalizowany vis a vis zabytkowego historycznego Żurawia i Długiego Pobrzeża, a od południa jest zamknięty ulicą Stągiewną, która stanowi przedłużenie Długiego Targu.

Te planowane i realizowane nowe zespoły mieszkaniowe będą połączone ze strukturą historycznego centrum. W maju 2018 roku rozpoczęła się budowa zwodzonej kładki biegnącej nad Motławą, łączącej północną część Wyspy Spichrzów z Długim Pobrzeżem²². Także most Stągiewny będzie zamieniony na most zwodzony, aby w tym rejonie mogły się rozwijać żegluga i sporty wodne.

Dyskusje na temat, jak winna wyglądać nowa architektura sytuowana na Wyspie Spichrzów, trwa nadal. Czy należy tam wprowadzać zabudowę historyzującą, czy zabudowę godną XXI wieku? Większość architektów sprzeciwia się fałszowaniu i budowaniu współcześnie

Ryc. 9. Kwartał kamienic Granaria na północnym cyplu Wyspy Spichrzów – wizualizacja zespołu projektowego Kwadrat; źródło ilustracji <http://kwadrat-gdynia.pl/wyspaspirzow-granaria>

Fig. 9. The Granaria townhouse block on the northern tip of Wyspa Spichrzów – visualisation by the Kwadrat design team; illustration source: <http://kwadrat-gdynia.pl/wyspaspirzow-granaria>

Massings with 8 to 9 storeys and wide, triangular shapes were proposed here, with each of the apartments, with floor areas varying between 40–140 m², possessing a balcony or a loggia. The new buildings are meant to, with their size and shape, bring to mind associations with granaries that were located here for centuries. The first building, opened for use in 2012, and which was built near Toruńska Street at the very shore of the Nowa Motława, could even count as three granaries in terms of its size¹⁸. The rounded crowning of the triangular, broad massing is characteristic of these shapes.

The proposals for the residential buildings of the northern part of the island, which are currently under construction, feature a recreation of the former parcelation divisions in their façades, as the area is listed in the historical monuments registry. The KD Kozikowski architectural studio is overseeing the construction of a large residential building near the historical Deo-Gloria granary, which is to be restored and adapted into a hotel, with the residential complex constituting its background¹⁹.

The Kwadrat architectural studio from Gdynia proposed the Granaria²⁰ urban block of townhouses on the island, which is to be composed of 636 apartments. Three hotels are also to be located there²¹. The residential buildings were designed as being of medium height, reaching up to seven above-ground storeys. The design of residential buildings with gabled roofs and light, openwork façades from the side of the river appears interesting. We will not encounter any direct quotes from Gdańsk's historical townhouses here, but a contemporary, formal variety constructed using modern materials. Between the buildings the architects designed coverings that will house commercial, service and gastronomic functions. The buildings are to be completed in 2022. The construction will take place in several stages. The site is highly essential to this area of the city, as it is located vis a vis the historical Crane and Długie Pobrzeże, while from the south it is enclosed by Stągiewna Street, which constitutes an extension of Długi Targ.

These planned and currently constructed new residential complexes will be connected with the structure of the historical city centre. The construction of a pedestrian drawbridge across the Motława River, connecting the northern part of Wyspa Spichrzów with Długie Pobrzeże started in 2018²². In addition, Most Stągiewny (Stągiewny Bridge – transl. note) will be converted into a drawbridge in order for marine transport and water sports to be able to develop in this area.

Discussions concerning the subject of how the new architecture being placed on Wyspa Spichrzów should look like goes on. Should historicising buildings be placed there, or rather buildings worthy of the twenty-first century? The majority of architects is against falsification and the contemporary construction of pseudo-historical structures. The contemporary replica of the Golden Townhouse erected at Św. Ducha Street, which had never been there in the first place,

pseudozabytków. Krytykowana jest wzniesiona przy ulicy św. Ducha współczesna replika Złotej Kamienicy, której nigdy tam nie było. Propozycje awangardowych pracowni architektonicznych ukazują, jak wiele możliwości istnieje przy projektach nowej zabudowy mieszkalnej nie kopiującej wzorów z przeszłości, a jedynie nimi inspirowanej. Jacek Droszcz, członek pracowni Kwadrat twierdzi, że nie proponuje architektury odtwórczej, a architekturę twórczą w realizowanej obecnie zabudowie północnej części Wyspy Spichrzów²³.

Miasta historyczne wabią turystów swoim klimatem, skalą zabudowy w wąskich krętych uliczkach. Istotny jest także tradycyjny materiał i koloryt wykończenia budynków. Nowe formy inspirowane historycznymi kształtami są nieraz trudniejsze do zaakceptowania przez odbiorców, którzy nie zawsze mogą domyśleć się intelektualnych przemyśleń projektanta. Muszą się z nimi powoli oswajać. Stosowane są powszechnie przyjęte schematy, które mają za zadanie ten proces rozumienia i odczuwania mieszkańcom ułatwiać. W zabudowie kamienic są to skośne dachy, wąskie wysokie budynki o pionowych otworach okiennych i materiałach wykończenia łączących tradycję ze współczesnością. Istotne oczywiście jest także miejsce lokalizacji w pobliżu tkanki historycznej miasta.

is being heavily criticised. Proposals of avant-garde architectural studios, however, show just how many possibilities exist when designing new residential buildings that do not copy past models, using them as an inspiration instead. Jacek Droszcz, a member of the Kwadrat design studio, stated that he does not propose reproductive architecture, but a creative one in the currently built buildings of the northern part of Wyspa Spichrzów²³.

Historical cities attract tourists with their atmosphere, the scale of the buildings in the narrow, winding streets. Of essence are also traditional materials and the colours of the buildings' finishes. New forms inspired by historical shapes are often more difficult to accept by the audience, which does not necessarily identify their authors' intellectual reflections. They must slowly accustom themselves to them. Broadly accepted schemes that are meant to ease this process of understanding and experiencing are used. In townhouse buildings these are gabled roofs, narrow and tall buildings with vertical window openings and finishing materials that combine tradition with contemporaneity. Placement in close proximity to a city's historical urban tissue is, of course, essential.

BIBLIOGRAFIA / REFERENCES

- [1] Architektura-Murator 2010;3.
- [2] Friedrich J. *Odbudowa Głównego Miasta w Gdańsku 1945–1960*. Słowo/Obraz/Terytoria, Gdańsk, 2015.
- [3] Gawlicki M. *Zabytkowa architektura Gdańska w latach 1945–1951*. Słowo/Obraz/Terytoria, Gdańsk, 2012.
- [4] Kęsik G. *Polityka wobec miejskich przestrzeni historycznych. Uwarunkowania, podmioty, modele decyzyjne*. Wydawnictwo Bezkręsy Wiedzy, Saarbrücken, 2014.
- [5] Kuryłowicz S. *Tradycja i nowoczesność – problemy tożsamości współczesnego miasta*. In: Kuryłowicz S., Kuryłowicz E. *Pasja i pragmatyzm. Człowiek. Architektura. Wolność*. Warszawa, 2010, 51–56.
- [6] Piątek G., Kuryłowicz S. *Hotel Hilton w Gdańsku*. Architektura-Murator 2010;9:52–59.
- [7] Załuski D., Frąszczak M. *Ośrodek Kultury Morskiej w Gdańsku*. Architektura-Murator 2012;8: 54–61.

¹ https://www.genadopedia.pl/?title=ODBUDOWA_ŚRÓDMIEŚCIA_GDAŃSKA_PO_1945_ROKU, dostęp 17–05–2018.

² J. Friedrich, *Odbudowa Głównego Miasta w Gdańsku 1945–1960*, Słowo/Obraz/Terytoria, Gdańsk 2015.

³ W 1948 roku opracowano w Gdańsku plan zagospodarowania przestrzennego Śródmieścia przy konsultacji z Konserwatorem Gdańska Janem Borowskim i wg tego planu realizowano częściową rekonstrukcję zabudowy miejskiej dla obszaru Głównego Miasta.

⁴ Ówczesny wiceprezydent Gdańska, architekt Władysław Czerny już w drugim kwartale 1945 roku ze swoimi współpracownikami rozpoczął opracowywanie koncepcji odbudowy.

⁵ zsah.blox.pl/2011/02/stare-miasto-w-stylu-retro-cz.1.html dostęp 15.05. 2017.

⁶ Organizacja Hanzy, której rodowód sięga średniowiecza, łączyła szereg miast, które na określonym terytorium mogły decydować o zaopatrzeniu miast oraz zapewniać wytwarzanym w nich produktom dobre rynki zbytu. Dzięki temu miasta należące do Hanzy lepiej i szybciej się rozwijały, a początki ich rozwoju na terenie Niemiec i w krajach nadbałtyckich datowane są na wiek XIII i XIV.

⁷ Patrz: M. Gawlicki, *Zabytkowa architektura Gdańska w latach 1945–1951*, Słowo/Obraz/Terytoria, Gdańsk 2012; także J. Friedrich, *Odbudowa Głównego Miasta w Gdańsku...*, op. cit.

⁸ Za: www.gdanskastrefa.com/mity-odbudowy-glownego-miasta-w-gdansk-cz-1/ dostęp 5.04. 2018.

⁹ Stefan Kuryłowicz na Kongresie Architektury Polskiej 7 maja 2005 roku w Białymstoku stwierdził, że każdy z nas odmiennie odbiera tożsamość przestrzeni. S. Kuryłowicz, *Tradycja i nowoczesność – problemy tożsamości współczesnego miasta* [w:]

- S. Kuryłowicz, E. Kuryłowicz, *Pasja i pragmatyzm. Człowiek. Architektura. Wólność*, Warszawa 2010, s. 51–56.
- ¹⁰ G. Piątek, S. Kuryłowicz, *Hotel Hilton w Gdańsku*, „Architektura-Murator” nr 9/2010, s. 52–59.
- ¹¹ Pięciokondygnacyjna Baszta Łabędź została poważnie uszkodzona w 1945 roku przez Armię Radziecką i została odrestaurowana w 1967 roku.
- ¹² „Architektura-Murator” nr 3/2010.
- ¹³ Zespół elektrowni na Ołowiance powstał w latach 1897–1898–1913, wybudowany przez firmę z Berlina Siemens & Halske, w czasie II wojny uszкодzony, ale odbudowany. Elektrownia działała od 1945 do 1996, kiedy została zamknięta. Autorem adaptacji na Filharmonię Bałtycką im. F. Chopina (1998–2007) za: www.muratorplus.pl/technika/osiegniecia-inzynierii/gdanska=elektrownia_58470.html dostęp 5.04. 2018.
- ¹⁴ Spichlerz Królewski powstał w 1608 roku wg projektu Abrahama von dem Blocka.
- ¹⁵ D. Załuski, M. Frąszczak, *Ośrodek Kultury Morskiej w Gdańsku*, „Architektura-Murator” nr 8, 2012, s. 54–61.
- ¹⁶ <https://www.morizon.pl/blog/wyspa-spichrzow-rewitalizacja/> – dostęp 3.08. 2018.
- ¹⁷ <https://dom.trojmiasto.pl/Aura-Gdansk-i64.html> – dostęp 7.05. 2018.
- ¹⁸ <https://www.tvn24.pl/pomorze,42/tak-będzie-wyglądała-wyspa-spichrzow-w-gdansk,561922.html>, dostęp 10.07.2018.
- ¹⁹ G. Kęsik, *Polityka wobec miejskich przestrzeni historycznych. Uwarunkowania, podmioty, modele decyzyjne*, Wydawnictwo Bezkręsy Wiedzy, Saarbrücken, 2014.
- ²⁰ Nazwa zespołu nawiązuje do pochodzącego z języka łacińskiego słowa granarium, które oznacza spichlerz.
- ²¹ <https://www.urbanity.pl/pomorskie/gdansk/holiday-inn,b12164> – dostęp 10.07. 2018.
- ²² Obrotowa kładka na Wyspę Spichrzów będzie miała 57 m długości i 4,5 m szerokości, zbudowana zostanie w miejscu, gdzie znajduje się Brama Świętego Ducha. Będzie wykonana z polerowanej stali, a autorem projektu jest londyńska pracownia Studio Cezary Bednarski, <https://www.gdansk.pl/wiadomosci/Obrotowa-kladka-na-Wyspe-Spichrzow-Przejdziesz-w-2018-r,a,47838> – dostęp 10.07. 2018.
- ²³ <https://www.gdansk.pl/wiadomosci/spor-o-Wyspe-Spichrzow-Co-jest-lepsze-dla-Gdanska-pseudozabytki-czy-architektura-XXI-wieku,a,68570> – data publikacji 13.01.2017, dostęp: lipiec 2018.

Streszczenie

Artykuł przedstawia problem współczesnych rozwiązań głównie wielorodzinnej architektury mieszkaniowej, lokalizowanej w centrum historycznym Gdańska nad Motławą oraz na Wyspie Spichrzów. Konkursy architektoniczne, warsztaty i dyskusje wśród środowisk profesjonalnych, dotyczące omawianych terenów, trwały w Gdańsku od lat. Tradycja i klimat miejsca w tkankach miast historycznych staje się wartością nadrzędną. Nowe formy inspirowane historycznymi kształtami są nieraz trudniejsze do zaakceptowania przez odbiorców, którzy nie zawsze mogą domyśleć się intelektualnych przemyśleń projektanta. Muszą się z nimi powoli oswajać.

Abstract

The article presents the problem of contemporary solutions primarily concerning multi-family residential architecture located in the historical centre of Gdańsk on the Motława River and on Wyspa Spichrzów (Granary Isle). Architectural competitions, workshops and discussions in professional circles focusing on this area have been taking place in Gdańsk for years. Tradition and the atmosphere of the place in the urban tissue of historical cities becomes a priority value. New forms inspired by historical shapes are often more difficult to accept by the audience, which does not necessarily need to recognise a designer's intellectual reflections. They need to slowly become accustomed to them.